

ביאור הדף מסכת שבועות דף ד'

לעיל דנה הגמרא היכן מצא רבי יוחנן סתם משנה שאומרת שלא שאין בו מעשה לא לוקים עליו.

ואומרת הגמרא שמצינו זאת במשנה לקמן שאומרת שאדם שנשבע שבועה שלא אוכל ככר זו ושוב נשבע שבועה שלא אוכלנה ואכלה, אינו חייב אלא אחת, כי השבועה השנייה לא חלה, מחמת שהשבועה הראשונה כבר חלה, והשבועה השנייה היא שבועה לקיים את המצווה שחלה עליו בשבועה הראשונה, ושבועה לקיים את המצווה אינה חלה.

ומוסיפה המשנה שם שזו היא שבועת ביטוי שחייבים על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. ומדייקת הגמרא שזו היא שחייבים על זדונה מכות, אבל אדם שנשבע שאוכל ולא אכל אינו לוקה, ורואים סתם משנה שלא שאין בו מעשה אין לוקים עליו.

ושואלת הגמרא מדוע פסק רבי יוחנן כדעת סתם המשנה הזו, ולא כדעת סתם המשנה במשנתנו שממנו רואים שלא שאין בו מעשה לוקים עליו.

ומוסיפה הגמרא שהרי יותר מכך קשה, מדוע רבי שסתם את המשניות סתם במקום אחד שלא שאין בו מעשה לוקים עליו, ובמקום אחר שאין לוקים עליו. ואלא צריך לומר שבתחילה סבר רבי שהלכה שלא שאין בו מעשה לוקים עליו, ואחר כך חזר בו וסבר שאין לוקים עליו, אבל כיוון שכבר הורגלו התלמידים בסתם המשנה הראשון לא שינו את המשנה הראשונה.

ומוסיפה הגמרא לשאול על מה שהעמידה לעיל את המשנה כדעת רבי ישמעאל, וביארה שהמשנה מדברת על חיוב מלקות בשבועת שוא, ולא על קרבן, שהרי במשנה הובאו יחד עם שבועות גם נגעים, ובנגעים אין מלקות.

ועונה הגמרא שאף בנגעים יש מלקות באדם שקצץ את הנגע כגון שקצץ את הבהרת, וכפי שאמר רבי אבין בשם רבי אילעא שכל מקום שנאמר השמר, או פן, או אל, זה לשון של לא תעשה, ובצרת נאמר "הישמר בנגע הצרעת", ולכן יש לא לקצץ בהרת.

ומוסיפה הגמרא לשאול על מה שהעמידה לעיל את המשנה כדעת רבי ישמעאל, וביארה שהמשנה מדברת על חיוב מלקות בשבועת שוא, ולא על קרבן, שהרי במשנה הובאו יחד עם שבועות גם יציאות השבת, ובשבת אין מלקות, כי יש בה חיוב מיתה, ויש כלל שכל לאו שניתן לאזהרת מיתה בי"ד אין לוקין עליו.

ועונה הגמרא שלכן העמדנו את המשנה כדעת רבי ישמעאל כי באמת לדעתו אף לאו שניתן לאזהרת מיתה בית דין לוקים עליו.

ותמיהה הגמרא שהרי לא משום זה העמדנו כדעת רבי ישמעאל, אלא משום שאי אפשר להעמיד כדעת רבי עקיבא, כי לדעתו לא מביאים בידיעות הטומאה אם שכח שזה מקדש או קודש. וממילא אין כאן שתיים שהן ארבע.

ומנסה הגמרא לומר שאת קושיא זו אפשר לתרץ כמו שתירצנו לעיל בדעת רבי ישמעאל, שאמנם לדעת רבי עקיבא אין חיוב קרבן באופן כזה אבל יש חיוב מלקות, ולכן אף לדעתו יש כאן ב' שהן ד' בטומאה, ובאופן שנכנס במזיד וחייב מלקות.

ומקשה הגמרא שהרי מלקות לא שייכים בשוגג אלא רק במזיד ולכן המשנה הייתה צריכה לומר לשון של התראות על איסור טומאה, ולא של ידיעה, ועל זה עונה הגמרא שזו לא קושיא כי באמת אפשר לבאר כך את המשנה שכוונת להתראות.

אך דוחה הגמרא שלא יתכן לומר שמדובר כרבי עקיבא ובמזיד, כי אם מדובר באדם שנכנס למקדש במזיד, אין כאן ב' שהן ד', כי הוא לא שכח שהוא טמא או שזה מקדש אלא עבר במזיד, ויש כאן רק ב' אופנים לחייב, אם אכל קודש בטומאה, או נכנס למקדש בטומאה.

ועוד אומרת הגמרא שמבואר במשנה שמדובר שיש ידיעה בתחילה ובסוף, ושכח באמצע, ובמידה יש תמיד ידיעה. ועוד שמבואר במשנה שהוא חייב קרבן עולה ויורד, וקרבן שייך רק בנכנס טמא בשוגג.

ואמר רב יוסף שאפשר לבאר את המשנה לא רק כדעת רבי ישמעאל, אלא שרבי כתב את המשנה בכל דבר כדעת תנא אחר, שלגבי ידיעות הטומאה סתם רבי כמו רבי ישמעאל שבין בנעלמה ממנו הטומאה, ובין אם נעלם ממנו המקדש חייב קרבן. ולגבי שבועות סתם רבי כרבי עקיבא, שבין בנשבע לשקר לשעבר ובין בנשבע לעתיד חייב קרבן.

ואמר רב אשי שכאשר אמר את הביאור הזה לפני רב כהנא אמר לו רב כהנא, שלא יבאר רק שרבי סתם את המשנה בכל מקום כדעת תנא אחר, אלא שבאמת רבי סובר בטומאה כדעת רבי ישמעאל ובשבועות כדעת רבי עקיבא, ולכן פסק את המשנה כפי הכרעתו שבשניהם יש שניים שהן ארבע.

שלגבי טומאה שנינו בבבביתא שבטומאה רבי סובר כדעת רבי ישמעאל שאף אם נעלם ממנו המקדש חייב קרבן.

ששנינו בבבביתא שלדעת רבי עקיבא ממה שכתוב בפסוק "ונעלם" ב' פעמים לומדים שהנכנס למקדש טמא אינו חייב קרבן אלא אם ידע בתחילה שהוא טמא, ונעלם ממנה, ולאחר מכן ידע שוב שהוא היה טמא.

עמוד ב'

אבל לדעת רבי כבר ממה שכתוב "ונעלם" אחד כבר לומדים שוודאי שהוא ידע קודם לכן, ומה "ונעלם" השני לומדים צריך הרי הוא אומר לחייב גם על העלם טומאה וכלומר ששכח שהוא טמא, וגם על העלם מקדש, וממילא רואים שדעת רבי כדעת רבי ישמעאל שחייב קרבן אף בנעלם ממנו המקדש, ולכן פסק רבי כמותו בטומאה.

ולגבי שבועות אף שלא מצינו בשבועות להדיא שרבי סובר כדעת רבי עקיבא שחייב אף על שבועה לשעבר קרבן, מכל מקום מסתבר שרבי סובר בזה כדעת רבי עקיבא, כיון שטעמו של רבי עקיבא שאף בשבועה לשעבר חייב זה משום שדרכו בלימוד היא לא ללמוד בכלל ופרט אלא בריבוי ומיעוט, ואף רבי דרכו כך.

שטעמו של רבי עקיבא שסובר שאדם חייב קרבן על שבועה לשעבר היא משום שבפסוק נאמר "נפש כי תישבע להרע או להיטיב וגו' לכל אשר יבטא", ו"נפש כי תישבע", משמעה ריבוי כל שבועה, ו"להרע או להיטיב" משמע מיעוט, ו"לכל אשר יבטא" זה שוב ריבוי, וכשלומודים בריבוי מיעוט וריבוי כשיש ריבוי ואחר כך מיעוט ושוב ריבוי, אנו מרבים הכל חוץ מדבר מסויים, ולכן על כל השבועות חייב קרבן וממעטים רק נשבע לבטל את המצווה.

אבל לדעת רבי ישמעאל דורשים את הפסוק בכלל ופרט וכלל, "נפש כי תישבע להרע או להיטיב וגו' לכל אשר יבטא", ו"נפש כי תישבע", משמעה כלל לכל שבועה, ו"להרע או להיטיב" משמע פרט, ו"לכל אשר יבטא" זה שוב כלל, וכשלומודים בכלל ופרט וכלל, מרבים לכלל רק כעין הפרט, וכלומר שחייב הקרבן הוא רק על שבועה להבא כעין הפרט של להרע או להיטיב.

ואף בדעת רבי מצינו בבבביתא שדרכו היא בדרך של ריבוי מיעוט וריבוי ולא כלל ופרט. ששנינו בבבביתא לגבי פדיון הבן שלדעת רבי אפשר לפדות בכור בכל דבר חוץ מן השטרות, ולדעת חכמים, אי אפשר לפדות אדם לא בשטרות ולא בעבדים וקרקעות.

ונחלקו האם דורשים בכלל ופרט או בריבוי ומיעוט, שנאמר בפסוק "ופדויו מבן חודש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים תפדה".

ולדעת רבי "ופדויו מבן חודש תפדה, משמע ריבוי, ו"בערכך כסף חמשת שקלים" משמע מיעוט, ו"תפדה" שוב משמע ריבוי, וכאשר יש ריבוי מיעוט וריבוי מרבים הכל וממעטים רק דבר מסויים, ולכן ממעטים שטרות.

אבל לדעת חכמים לומדים בכלל ופרט וכלל, ולכן "ופדויו מבן חודש תפדה", משמע כלל, ו"בערכך כסף חמשת שקלים" משמע פרט, ו"תפדה" שוב משמע כלל, וכאשר יש כלל ופרט וכלל, אין בכלל אלא כעין שבפרט, ולכן כפי שהפרט שהוא כסף הוא דבר מטלטל וגופו ממון, כך צריך לפדות בכל דבר שמטלטל וגופו ממון, ולא בקרקעות שאינן מטלטלין ולא בעבדים שהוקשו לקרקעות, ולא בשטרות שאף שהם מטלטלין אין גופן ממון.

אך אמר רבינא לאמימר שהרי מצינו במקום אחר שרבי עצמו כן לומד בכלל ופרט וכלל, ששנינו בברייתא לגבי החיוב לרצוע את אוזנו של עבד עברי במרצע, שלדעת רבי יוסי ב"ר יהודה מרבים חוץ ממרצע גם שאר דברים שרצועים בהם כגון סול וסירה ומחט ומקדח ומכתב, כי נאמר "ולקח" ומשמע כל דבר שנלקח ביד, אבל לדעת רבי רוצעים רק במרצע של מתכת.

ושם התבאר שנחלקו רבי ורבי יוסי ב"ר יהודה בביאור בפסוק "ולקחת את המרצע, ונתת באוזנו ובדלת", שנחלקו האם דורשים את הפסוק בריבוי ומיעוט או בכלל ופרט, שלדעת רבי ר' יוסי בר' יהודה לומדים בריבוי ומיעוט, ולכן "ולקחת" זה ריבוי, "המרצע" זה מיעוט "ונתת באוזנו" זה שוב ריבוי ולכן מרבים הכל חוץ מדבר אחד שהוא סם. אבל לדעת רבי לומדים בכלל ופרט ולכן "ולקחת" זה כלל, "המרצע" זה פרט "ונתת באוזנו" זה שוב כלל, ולכן לומדים שאין בכלל אלא מה שבפרט, ורק מרצע של מתכת כשר ולא של שאר דברים.

ומקשה רבינא שרואים שלדעת רבי כן לומדים בכלל ופרט ולא בריבוי ומיעוט.